

DE RASPAARDEN VAN HET ZEMSTSE LUCHTRUIM

DE RASPAARDEN VAN HET ZEMSTSE LUCHTRUIM

Auteur: Walter Lepever

Wettelijk depot: D/2025/14433/01

© 2025 Heemkring de Semse

Verantwoordelijke uitgever: Paul Van de Velde, Voorzitter Heemkring de Semse, Schoolstraat 17 te 1980 Zemst

INHOUD

VOORWOORD	5
INLEIDING	7
GESCHIEDENIS VAN DE DUIVENSPOORT	8
DE EIGENLIJKE DOMESTICATIE EN DE DOMESTICATIEREGIO'S	8
DE DUIF ALS COMMUNICATIEMIDDEL	8
DUIVEN IN DE MIDDELEEUWEN EN DE VROEGMODERNE TIJD	8
ONTSTAAN VAN DE HEDENDAAGSE DUIVENSPOORT	10
DE DUIF IN DE VOLKSKUNDE	11
MILITAIRE GEBRUIK VAN POSTDUIVEN	11
BIOLOGISCHE GRONDSLAGEN VAN DE DUIVENSPOORT.....	15
ANATOMIE VAN DE DUIF	15
HET ORIËNTATIEVERMOGEN VAN DE DUIF	16
VOORTPLANTINGSGEDRAG	16
VOEDING VAN DUIVEN	17
DAGELIJKE VERZORGING EN HUISVESTING	17
SPECIFIEKE ZORG EN VOORBEREIDING VOOR WEDSTRIJDEN	18
DE DUIVEN: KENMERKEN EN HUN VERZORGING	19
RASSEN EN KENMERKEN VAN POSTDUIVEN	19
TRAININGSMETHODEN EN -TECHNIEKEN	19
ORGANISATIES EN REGELS IN DE DUIVENSPOORT	22
FEDERATIES EN VERENIGINGEN.....	22
NATIONALE EN INTERNATIONALE ORGANISATIES	22
REGELS EN VOORSCHRIFTEN	23
INNOVATIES EN TOEKOMSTVISIE.....	25
DUURZAAMHEID EN MILIEUBEWUSTZIJN	26
INLICHTINGEN VOOR DUIVENLIEFHEBBERS	28
ENKELE REGELS UIT HET BEGIN VAN VORIGE EEUW.....	29
ZEMSTSE VERENIGINGEN	41
"DE BLAUWE DUIVER" UIT HOFSTADE	41
"DE VERSTOTELINGEN" UIT WEERDE	47
"DE AVONDVLUCHT" UIT ELEWIJT	48
"DE JONGE VLUCHT" UIT EPPEGEM	49
"RECHT IS RECHT" UIT EPPEGEM	53

“RECHT VOOR ALLEN” UIT ZEMST- BRUG	54
“DE WITPEN” UIT ZEMST	55
“RED U ZELVE” UIT ZEMST-BOS	58
“DE GESCHELPTE DUIVER” UIT ZEMST-LAAR	58
“DE GOEDE HOOP” UIT ZEMST-LAAR	59

WEDSTRIJDEN EN COMPETITIES – HET DUIVENSPEL	60
OORSPRONG EN VERSPREIDING	60
DE MATERIËLE VEREISTEN	61
HET SPEL	63
DE CONSTATATIEKLOK	63
DE WEDSTRIJDEN: INDELING NAAR AFSTAND	66
SPELMETHODES	67
HET AFRICHTEN	67
HET INZETTEN	68
DE WEDSTRIJDDAG	68
DE WEDSTRIJDFORMULES	71

GROOT-ZEMSTSE DUIVENLIEFHEBBERS	73
BOSMANS DANNY – WEERDE	73
CHRISTIAENS R. EN W. - ZEMST	73
COMPTE WILLY - HOFSTADE	76
CORDEMANS ANDRE EN PETER - ZEMST	78
DE CONINCK LOUIS - HOFSTADE	79
DE GROOTE ROGER - HOFSTADE (°1947-2024)	79
D’HOLLANDER CHRISTIAAN - HOFSTADE (°1946)	80
DE POOTER NICO - EPPEGEM	80
DE ROOST JEAN-MARIE - EPPEGEM	81
DE WIN BENNY - ZEMST (°1950)	81
DE WIT NELLY - ELEWIJT	82
LEEMANS JEAN - WEERDE	83
LEPEVER WALTER - EPPEGEM	84
MOONS EDWARD - ZEMST	89
PEETERS DAVID - ZEMST-BOS	90
PEPERMANS LOUIS - ZEMST	90
RENS TONY- WEERDE	93
SPOLSPOEL JEAN - EPPEGEM	94
SPINOY PATRICK EN JELLE - HOFSTADE	95
TOBBACK FRANÇOIS - HOFSTADE	97
TROUKENS EDMOND - ELEWIJT	102
TROUKENS LUC - HOFSTADE	103
VAN ACHTER ALFONS - HOFSTADE	103

VAN DAM JOZEF - EPPEGEM	104
VAN DER AERSCHOT GERARD - HOFSTADE	104
VAN EECKHOUT JOZEF - EPPEGEM	106
VAN LINT DIRK - ZEMST	106
VAN STEENWINKEL RAF - EPPEGEM.....	107
VERBEECK JEAN - ZEMST	107
VERLINDEN FRANS - WEERDE	109
VERMEYLEN VICTOR - EPPEGEM	110
VERSCAEREN JEAN - EPPEGEM	110
VERSCHUEREN PATRICK - HOFSTADE	111
VERSTRAETEN LOUIS - EPPEGEM	111
VERSWIJVER ANDRE - EPPEGEM	112
WILLEMS 'JENNEKE' JEAN - ZEMST-LAAR.....	112
BUELENS AUGUST - ZEMST-LAAR.....	112
 ECONOMISCH EN SOCIAAL ASPECT	114
ECONOMISCH ASPECT	114
SOCIAAL ASPECT	115
 UITDAGINGEN EN TOEKOMSTPERSPECTIEVEN	117
UITDAGINGEN.....	117
TOEKOMSTPERSPECTIEVEN	118
INITIATIEVEN OM DE SPORT TE MODERNISEREN EN JONGERE GENERATIES TE BETREKKEN	118
 BESLUIT	121
 BEKNOPTTE BIBLIOGRAFIE.....	123

VOORWOORD

Duivenwedstrijden, een eeuwenoude traditie, zijn veel meer dan een sport of een vorm van vrijetijdsbesteding. Het is een wereld waarin passie, vakmanschap, strategie en toewijding samenkomen. De duivensport biedt een unieke combinatie van natuur, competitie en gemeenschap. Het zijn de melkers, met hun oog voor detail en onvoorwaardelijke liefde voor hun duiven, die deze traditie generatie na generatie in stand houden.

In dit werk verkennen we de rijke en fascinerende wereld van de duivensport. We gaan in op alles, van de eerste africhting van jonge duiven tot de spanning van een officiële wedstrijd, van de logistiek en het communiceren van lossingstijden tot de vreugde – of soms teleurstelling – bij het constateren van de resultaten. Elk aspect van het spel, van de inzet van prijzengeld tot de specifieke regels die de sport omringen, komt aan bod. Daarbij besteden we bijzondere aandacht aan de plaatselijke duivenmaatschappijen, eens bloeiende verenigingen waarin liefhebbers samenkwamen om hun passie te delen en de sport te organiseren. Helaas behoren veel van deze verenigingen tot het verleden, wat een verlies betekent voor zowel de sport als voor de sociale verbondenheid in onze dorpen en gemeenten.

Ook wordt in dit boek aandacht geschonken aan het huidige, uitgedunde bestand van duivenliefhebbers in onze gemeenten. Ondanks de uitdagingen, zoals vergrijzing, veranderende levensstijlen en strengere regelgeving, blijft een kleine maar gepassioneerde groep de traditie voortzetten. Hun toewijding vormt het kloppende hart van een discipline die ondanks de hedendaagse modernisering en technologische ontwikkelingen haar wortels in het verleden behoudt. Bovendien erkennen we de duivensport als een levend immaterieel erfgoed, een culturele schat die generaties verbindt door gedeelde verhalen, gebruiken en rituelen.

Als heemkring zijn we dan ook bijzonder fier dat we met dit boek kunnen bijdragen aan de documentering van dit waardevolle immateriële erfgoed. Het vastleggen en doorgeven van deze kennis is niet alleen een eerbetoon aan de sport en haar beoefenaars, maar ook een belangrijke stap in het behoud van een traditie die diepgeworteld is in onze gemeenschap.

Wij willen tevens onze oprechte dank uitspreken aan allen die aan dit boek hebben meegewerkt. Dat geldt in het bijzonder voor Walter Lepever en François Tobback, wiens inzichten en toewijding van onschatbare waarde zijn geweest voor het tot stand komen van dit werk. Hun bijdrage helpt ons om de rijke geschiedenis en het culturele erfgoed van de duivensport op een unieke en inspirerende wijze vast te leggen.

Paul Van de Velde

INLEIDING

In Vlaanderen heeft de duivensport een rijke geschiedenis die teruggaat tot de 19e eeuw. Wat ooit begon als een bescheiden hobby onder de arbeidersklasse, is uitgegroeid tot een bloeiende cultuur doordrenkt van passie en competitie. Deze unieke mix van traditie en sportieve uitdagingen heeft de duivensport diep verankerd in de lokale gemeenschappen en daarbuiten.

Duivensport is meer dan alleen een hobby; het is een manier van leven voor veel mensen. De duiventil staat centraal in het dagelijks leven van duivenmelkers, waar ze met zorg en toewijding hun gevleugelde atleten trainen en verzorgen. Het is een verbond tussen mens en dier, gebaseerd op vertrouwen en respect.

Maar de duivensport is ook een sociaal fenomeen. Lokale duivenclubs en verenigingen vormen het hart van de gemeenschap, waar leden samenkomen om ervaringen uit te wisselen, kennis te delen en elkaar te ondersteunen. Wedstrijden en evenementen brengen duivenmelkers van alle leeftijden en achtergronden samen, verenigd door hun gedeelde liefde voor de sport.

Dit boek neemt je mee op een ontdekkingsreis door de wereld van de duivensport in Vlaanderen en Zemst. We verkennen de rijke geschiedenis en oorsprong ervan, van de eerste duivenmelkers die met trots hun duiven hielden tot de moderne sport die het vandaag is. We duiken dieper in de belangrijke organisaties en regels die de sport vormgeven, en geven een fascinerend inzicht in het dagelijks leven van duivenmelkers, van de selectie en training van duiven tot de strategieën die ze gebruiken om succesvol te zijn in wedstrijden.

Maar dit boek gaat verder dan alleen technische aspecten. Het is ook een viering van de mensen achter de sport; de duivenmelkers wiens passie en toewijding de duivensport levend houden. Hun verhalen en ervaringen vormen de kern van

dit boek, en werpen een uniek licht op de bijzondere band tussen mens en duif.

Daarnaast onderzoeken we de economische en sociale impact van de duivensport. Van de waardevolle topduiven die voor astronomische bedragen worden verkocht tot de sterke gemeenschapsbanden die worden gesmeed tijdens gezamenlijke evenementen en wedstrijden. We kijken ook naar de uitdagingen en toekomstperspectieven van de duivensport. Ondanks de vergrijzing en de opkomst van moderne vrijetijdsactiviteiten, zijn er veelbelovende initiatieven om jongere generaties te betrekken en de sport te vernieuwen.

Of je nu een doorgewinterde duivenmelker bent, een nieuwkomer in de sport, of gewoon geïnteresseerd bent in een bijzonder stukje Vlaamse cultuur, dit boek biedt een uitgebreide en boeiende kijk op de wereld van de duivensport in Vlaanderen. Laten we samen deze fascinerende reis beginnen en de boeiende wereld van de duivensport ontdekken.

Louis Pepermans met zijn stiefdochter Jeannine, de huidige bewoonster van het gekende herenhuis met (zolder)duivenhokken (foto Speedome Lofts).

GESCHIEDENIS VAN DE DUIVENSPOORT

Het opstellen van een chronologie van de duivensport is een complexe taak, gezien de lange en diverse geschiedenis van de mens-duif relatie. Hoewel de moderne duivensport voornamelijk in de 19e en 20e eeuw vorm kreeg, is het onderliggende domesticatieproces dat deze sport mogelijk maakte al duizenden jaren oud. In dit hoofdstuk verkennen we zowel de vroege domesticatie van de duif als haar rol als communicatiemiddel en haar symbolische betekenis, om vervolgens de opkomst van de hedendaagse duivensport in kaart te brengen.

DE EIGENLIJKE DOMESTICATIE EN DE DOMESTICATIETREKTO'S

De domesticatie van duiven vond onafhankelijk plaats in verschillende regio's, waaronder Azië en Noord-Afrika. De vroegste verwijzing gaat terug tot het Egypte van de vijfde dynastie, circa 3000 voor Christus, waar duiven aanvankelijk voor consumptie werden gekweekt. Toch ontwikkelde zich een traditie van duivenmelken die tot op heden voortleeft, zoals blijkt uit de vele duiventillen in het huidige Egypte.

In China werd de duif rond 700 voor Christus gedomesticeerd, voornamelijk voor het kweken van sier- en volièreduiven. Deze traditie leidde tot een diversiteit aan sierduivenpopulaties in China. De Chinese cultuur hechtte veel waarde aan de esthetische eigenschappen van dieren, en dit resulteerde in een bloeiende handel in sierduiven.

Een andere belangrijke domesticatieregio was het gebied tussen de Tigris en de Eufraat, waar de Assyriërs duiven als militaire boodschappers gebruikten. Dit benadrukt het strategische belang dat de duif had in het oude Mesopotamië. Sommige bronnen suggereren dat ook de Hebreeën een rol speelden in de domesticatie, zoals geïllustreerd in het bijbelverhaal van de zondvloed, waarin een duif met een olijftak de terugkeer van land aankondigde.

DE DUIF ALS COMMUNICATIEMIDDEL

Duiven werden al vroeg gewaardeerd voor hun vermogen om berichten snel en betrouwbaar over grote afstanden te vervoeren. De Assyriërs en Feniciërs waren de eersten die duiven voor militaire communicatie gebruikten. Deze techniek werd later overgenomen door de Grieken en Romeinen, die de duif introduceerden in Europa. Bekende historische voorbeelden zijn de Griek Taurostenes uit Agina, die berichten over de overwinningen bij de Olympische Spelen per duif naar zijn dorp stuurde, en Julius Caesar, die postduiven gebruikte tijdens zijn veldtochten in Gallië. Brutus gebruikte postduiven tijdens de belegering van Modena in 43 voor Christus.

Tijdens de Middeleeuwen bleef het gebruik van postduiven bestaan, hoewel de traditie in West-Europa minder prominent aanwezig was. De Arabieren daarentegen ontwikkelden een geavanceerd postduivennetwerk, zoals het systeem in het Sultanaat van Bagdad in 1146. De bedragen die werden betaald voor goed afgerichte duivenparen liepen op tot 1000 goudstukken, wat aantoont hoe waardevol deze dieren waren.

De kruisvaarders herintroduceerden deze techniek in Europa, waar het gebruik van duiven als boodschappers vooral tussen militaire versterkingen en kloosters plaatsvond.

DUIVEN IN DE MIDDELEEUVEN EN DE VROEGMODERNE TIJD

In de Middeleeuwen werd het houden van duiven vaak gereguleerd door heerlijke rechten, waarbij alleen landeigenaren met voldoende grond duiventorens mochten bezitten. Deze rechten werden vastgelegd in pachtbrieven, waarin werd bepaald hoeveel duiven gehouden mochten worden en onder welke voorwaarden. Duiven werden in deze periode vooral voor consumptie en hun mest gehouden, maar het africh-

De duiventoren van Eppegem

De kasteelhoeve van Indevelde te Eppegem, ook wel 'het Kattenhuis' genoemd, krijgt in 1624 een duiventoren. Eerder in de 16e eeuw was deze voormalige waterburcht omgebouwd tot kasteelhoeve. De plattegrond van de duiventoren was 8-hoekig, ging over naar een 16-hoek en eindigde ten slotte in een cilindervormig torenlijf. Dit bakstenen torenlijf was voorzien van speklagen in witte natuursteen. Een duiventil was in deze periode een statussymbool en de toren in Eppegem was dan ook 16 meter hoog met 4 verdiepingen, verbonden met een eiken trapladder. De duiven werden bovenaan gezet om te verhinderen dat de duivenjongen gestolen werden. In de bovenverdieping zaten 13 steigergaten en 2 vliegopeningen die toegang gaven aan 1100 duivenkoten! Het onderste gedeelte werd in de 17e eeuw gebruikt voor pluimvee.

Tijdens het ancien régime was het alleen aan wie voldoende grond bezat toegestaan om een duiventoren te bezitten. Duiventorens werden daarom alleen aangetroffen bij kastelen, abdijen en grote hoeves. De duiventoren was een symbool van macht en rijkdom, en diende op te vallen in het landschap. Niet alle duiventorens hadden dezelfde vorm. De duiventoren van Eppegem was rond. Zo werden ze ook in het noorden van Frankrijk gebouwd. In het graafschap Vlaanderen daarentegen werden er vooral rechthoekige duiventorens gebouwd. Duiven vonden zelf hun eten op het veld. Dat viel bij de boeren niet in goede aarde. Ze zochten allerlei manieren om de duiven van hun velden te houden. Duiven neerschieten kon niet: ze waren eigendom van de heer die 'duifrecht' had. Op het neerschieten van een duif stonden zware boetes.

Nadat de hoeve volledig in verval was gekomen schenkt in 1974 de familie van Baron de Moffarts de duiventoren aan het Openluchtmuseum van Bokrijk. De toren werd in 1975 steen per steen afgebroken, genummerd en overgebracht naar Bokrijk. In 1987 start de heropbouw in het openluchtmuseum, maar de werken vallen stil. Later beschermt een houten dak de gereedgekomen onderbouw tegen weer en wind. Bij navraag bij de dienst restauratie van het Openluchtmuseum vernemen we dat de toren niet verder zal worden afgebouwd omwille van stabiliteitsproblemen. Toch wel eigenaardig dat een toren die 350 jaar lang weer en wind getrotseerd heeft thans, met onze moderne technieken, niet kan wederopgebouwd worden.

De duiventoren in de ruïnes van de kasteelhoeve te Eppegem (foto archief 'de Semse').

ten van postduiven bleef een waardevolle vaardigheid.

De 16e eeuw bracht veranderingen in de regelgeving, ingegeven door de overlast die grote duivenpopulaties veroorzaakten op landbouwgronden.

Nieuwe verordeningen bepaalden dat duivenhouders hun dieren moesten voederen of voldoende land moesten bezitten om overlast te voorkomen. In 1613 konden in het hertogdom Brabant alleen boeren, die drie - later negen - bunder rogge hadden, duiven houden. De duiven uit de duiventorens werden gehouden voor het vlees en voor de mestproductie.

Dit leidde ertoe dat het houden van duiven opnieuw een privilege werd voor de aristocratie. Tijdens de 18e eeuw werden nog meer duiventorens gebouwd, vaak rijkelijk versierd en symbolisch voor de status van de eigenaar. De Franse Revolutie bracht een einde aan de feodale privileges, waardoor ook gewone burgers duiven konden houden zonder wettelijke restricties.

ONTSTAAN VAN DE HEDENDAAGSE DUIVENSPORT

De moderne duivensport zoals we die nu kennen, begon vorm te krijgen in de 19e eeuw, toen de eerste grensoverschrijdende postduivennetwerken werden opgezet. Deze netwerken waren een antwoord op de behoefte aan snelle informatieoverdracht in een steeds meer geïndustrialiseerde samenleving. Voor de komst van de telegraaf bleven postduiven de snelste manier om internationale berichten te verzenden.

Een bekend voorbeeld van het strategisch gebruik van postduiven is het verhaal van bankier Nathan Rothschild, die dankzij zijn privé-duivenhokken vier dagen eerder op de hoogte was van Napoleons nederlaag bij Waterloo dan de Engelse regering. Deze informatievoorsprong leverde hem enorme winsten op.

Met de introductie van de telegraaf in de tweede helft van de 19e eeuw verloor de postduif haar

rol als primair communicatiemiddel, maar de sport van het houden en racen van duiven bleef populair. De oprichting van duivenclubs en officiële wedstrijden zorgden voor de verdere professionalisering van de sport.

In Vlaanderen, een regio bekend om zijn rijke agrarische tradities en sterke gemeenschapsbanden, vond de duivensport een vruchtbare bodem. De sport werd bijzonder populair onder de arbeidersklasse, die in de duiven een betaalbare en fascinerende hobby vond. Deze periode zag de oprichting van de eerste duivenclubs en de organisatie van lokale wedstrijden.

Duivensport was eerst een stedelijk verschijnsel. De duivensport begon rond 1800 in het Luikse. Met Luikse kortbekken trokken Luikenaars in 1806 naar Lyons-la-Forêt waar de duiven werden gelost. De eerste duivenvereniging van de stad Luik dateert van 1815. Antwerpen was een tweede kern van de duivensport. Baron Ulens lag aan de basis van de Belgische reisduif door een Luikse kortbek met de Antwerpse duif te kruisen. In 1825 werd 'De Granaatappel' opgericht als duivenmaatschappij in Antwerpen. In 1826 ontstond de eerste duivenmaatschappij te Brussel, namelijk de 'Libre d'Abéona'. Tussen 1840 en 1850 drong de duivensport door in Mechelen en Leuven.

Na 1880 - vooral rond 1890 - drong de duivensport op het platteland door. 'De Reisduif' te Rillaar werd opgericht in 1880-1881. Emiel Vliebergh haalde heftig uit tegen de duivensport in het Hageland, waarmee heel wat geld verspeeld werd. Ook in Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen en Limburg drong de duivensport door.

De Koninklijke Belgische Duivenliefhebbersbond (KBDB) werd in 1910 opgericht, wat de sport begon te reguleren en te standaardiseren.

Tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog speelden postduiven een cruciale rol in militaire communicatie, wat hun populariteit en status verder versterkte.

De naoorlogse periode, met name de jaren 1950

en 1960, zag een explosie in de populariteit van de duivensport, met duizenden actieve duivenmelkers en een bloeiend wedstrijdscircuit. Deze periode staat bekend als een gouden tijd voor de Vlaamse duivensport, met talloze wedstrijden en een sterk gemeenschapsgevoel onder de beoefenaars.

Na die gouden jaren kent de duivensport een belangrijke terugval. In 1947 waren er nog 175 380 duivenspelers in België. In 1994 waren er dat nog 70 000. Duivenspelers kunnen niet op vakantie gaan en daar gaan de vrouwen vaak niet mee akkoord. In heel wat verkavelingen mogen geen duiventillen gebouwd worden. Er zijn de dopingproblemen. Waar vroeger de duivensport een sportieve hobby was, is dit nu een sportief beroep geworden.

Het World Pigeon Center te Hoeselt werd in 1999 opgericht als hypermoderne en computergestuurde duiventil voor 7 000 prijsduiven. De Belgische duif blijft de absolute nummer 1 voor de Aziaten: Japan, Taiwan, Zuid-Korea en de Arabische wereld. Men geeft miljoenen voor kampioenen op Barcelona. Voor de gewone spelers zijn er de duivenmarkten van Lier, Aarschot en Begijnendijk.

Duivensport is altijd een mannenzaak gebleven. De hobby was soms erfelijk. In Diest had men na Wereldoorlog I duivenbonden per politieke kleur. Er waren duivenbonden voor de beter gesitueerden. In Asse had men rond 1900 de 'rijkenbond' of 'De Duivenbond van Asse' en 'De Snelle Vlucht' of 'De bond van de werkende klasse'. Er was ook de tegenstelling tussen de stedelingen en het platteland. 'Sans Peur' in Herent ontstond in 1903 als afscheiding van een Leuvense duivenbond. In Wezemaal bestond in 1996 de duivenbond voor de helft uit gepensioneerden. Er komen geen jongeren bij. Duivensport was na W.O. II vooral de hobby van arbeiders en boeren.

Tenslotte evolueerden ook de duivenkoten snel. Naast de zolderhokken of de hokken in de schuren komen de laatste jaren vooral tuinhokken voor. Voor 1940 voederde de 'duivenmelker' met maïs, bonen, tarwe en wikkens. Duiven moesten "opgeleerd" worden. Duivenbonden stelden

leeropdrachten voor. Verschillende technieken werden (naast het natuurlijk spel) toegepast zoals het nestspel, het kotjesspel met de beul en het weduwschap. Het gedwongen weduwschap was reeds bekend in het Luikse in 1904.

DE DUIF IN DE VOLKSKUNDE

In de volkskunde duikt de duif her en der op. Er is de eucharistische duif met de Gulden Mis. De H. Catharina Labouré is de patrones van de duivenspelers. Haar feestdag is 28 november. In Aartselaar heeft men de duivenwijding. In Kasterlee ging 'De Gekroonde Duif' mee in de processie met een duivenkorf en een 'constateur'. De lotelingen namen een duivenkorf mee om te melden dat ze uit- of ingeloot waren. Er zijn de duiven die losgelaten worden bij trouwfeesten. Er zijn de duifjes op het ijsgebak bij een huwelijk. Er is de vredesduif en de duif van de Ark van Noë met de olijftak in de bek.

De vredesduif (foto Wikipedia).

De duiven koppelen rond - maar worden in de volkskunde ook gekoppeld aan - Lichtmis (2 februari). Met Lichtmis werd Jezus opgedragen in de tempel en na de besnijdenis offerde Jozef een koppel duiven. De mindere goden in de duivensport kwamen in de pot terecht. Duif was 'straf' eten voor zieken en sportmannen en zo komen we bij de gastronomie.

MILITAIR GEBRUIK VAN POSTDUIVEN

De militaire berichtgeving deed tot na de Tweede Wereldoorlog (gedeeltelijk) een beroep op postduiven.

Dit verklaart meteen waarom de duivensport tot op heden onder een vrij strakke supervisie van de overheid staat. De hoogdagen van de militaire berichtgeving met behulp van postduiven zijn te situeren tussen 1850 en 1920. Tijdens de Frans-Duitse oorlog werden er aan beide kanten duiven ingezet maar meest legendarisch blijft het feit dat men door middel van luchtballonnen en postduiven vanuit het omsingelde Parijs contact onderhield met het vrije Frankrijk.

Binnen alle grote Europese legers ging men speciale eenheden oprichten die zich toelagden op het africhten van postduiven en het veredelen van bepaalde duivenrassen: men mag niet uit het oog verliezen dat de hedendaagse reisduif het resultaat is van een aantal gerichte kruisingen. Halfweg de 19de eeuw beschikte men nog niet over deze variëteit. Daardoor was de maximale afstand waarover berichten konden worden overgebracht relatief klein (ca. 200 km). Speciaal aan de africhting van militaire duiven was dat de duiven getraind werden om hun hok terug te vinden nadat het verplaatst was tot 100 km van zijn oorspronkelijke standplaats. Wilde men verhinderen dat de vijandige legereenheden met elkaar communiceerden via duiven dan moest men beschikken over een voldoende aantal valken. Bijgevolg werden in menig leger valkeniersdivisies opgericht.

Tot aan de Eerste Wereldoorlog waren duiven een belangrijk communicatiemiddel bij de marine. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden ze nog ingezet op Franse, Engelse en Italiaanse oorlogsbodems. Ook op het slagveld werden er duiven gebruikt door de Fransen en de Engelsen ondermeer voor spionageopdrachten: met behulp van een miniatuurcamera, bevestigd aan de poten van een duif, konden luchtfoto's van het vijandig gebied gemaakt worden. De Belgische strijdkrachten beschikten tijdens de Eerste Wereldoorlog nog niet over een duivendivisie. Het spreekt voor zich dat de bezetter zeer wantrouwig was tegenover de duiven van de Belgische duivenliefhebbers. Concreet ordonneerde men in 1914 de opsluiting van de dieren (m.a.w. een spelverbod) en in 1915 de opruiming van de gehele duivenstapel wat een ernstige klap betekende voor de liefhebberij.

De wet van 24 juli 1923 was erop gericht militaire duiven te beschermen. Het K.B. van 6 juli 1927 bepaalde dat de burgemeester of de commandant van de rijkswacht de toelating moest geven om een duiventil op te richten. De duivenliefhebbers moesten verplicht lid zijn van de Koninklijke Belgische Duivenliefhebbersbond (opgericht in 1910).

Gedurende de Eerste Wereldoorlog werd de duif ook ingezet bij spionageopdrachten: met behulp van een miniatuurcamera, bevestigd aan de poten van een duif, konden luchtfoto's van het vijandig gebied gemaakt worden. Het is vooral in die zin dat de reisduif ook nog tijdens de Tweede Wereldoorlog werd ingezet. Zo telde de duivendienst van het Amerikaanse leger 3000 man en 54000 getrainde duiven.

Het spreekt voor zich dat de bezetter zeer wantrouwig was tegenover de duiven van de Belgische duivenliefhebbers. Concreet ordonneerde men in 1914 de opsluiting van de dieren (m.a.w. een spelverbod) en in 1915 de opruiming van de

Monument van de oorlogsduif (foto Wikipedia - CC-BY-SA-3.0).

gehele duivenstapel wat een ernstige klap betekende voor de liefhebberij.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelden postduiven een bijzondere rol in het verzamelen en verzenden van inlichtingen uit bezet gebied naar Engeland. Vooral in België en Noord-Frankrijk werden duiven met parachutes gedropt, vaak vanuit RAF-vliegtuigen. Burgers en verzetsgroepen die de duiven vonden, noteerden gedetailleerde informatie over vijandelijke activiteiten, zoals militaire installaties en troepenbewegingen, op rijstpapier. Deze gegevens werden in kokertjes aan de poten van de duiven bevestigd, waarna de vogels terugvlogen naar Engeland.

Hoewel veel duiven nooit terugkeerden door onderschepping, angstige vinders of simpelweg omdat ze werden opgegeten, leverden de duiven die wel aankwamen vaak waardevolle gegevens.

Een sprekend voorbeeld was een duif die in Engeland aankwam op 12 juli 1941 na een dropping in Lichtervelde, West-Vlaanderen. Deze bracht een boodschap vol piepkleine teksten en gedetailleerde tekeningen van militaire installaties, inclusief rapporten over bombardementschade in Brussel en aanbevelingen voor nieuwe doelwitten.

Het succes van deze missies ging gepaard met grote risico's. Slecht weer, roofvogels en Duitse soldaten die op de duiven schoten, maakten de terugvlucht gevaarlijk. Bovendien probeerden zowel de Britten als de Duitsers elkaar via valse boodschappen te misleiden. Ondanks deze uitdagingen bewezen de duiven hun waarde door cruciale, actuele inlichtingen te leveren die een belangrijke bijdrage leverden aan de geallieerde strategie.

In militaire dienst (uit Nieuwsbrief de Semse)

Sinds het beleg van Parijs zag iedereen in dat de postduif van veel betekenis was voor de militaire communicatie. Enkele feiten. Het Duitse leger richtte een militaire postduivendienst op met stations in verschillende steden. Rusland kocht in België 5000 duiven. De Franse regering liet in Parijs een postduivenstation inrichten voor 25.000 duiven, terwijl elk legerkorps een detachement van 500 postduiven kreeg. Elke vesting die kans liep langere tijd te worden ingesloten kreeg maar liefst 1000 duiven toegewezen.

Toen in 1914 de Duitsers Frankrijk en België binnenvielen realiseerde men zich terdege dat de aanwezige postduiven een geducht wapen waren dat diende uitgeschakeld. De Duitsers namen meer dan een miljoen reisduiven in beslag of brachten ze om en stelden zware straffen op hen die in het bezit van postduiven werden aangetroffen.

Postduiven speelden een belangrijke rol in de Eerste Wereldoorlog. Alle betrokken partijen maakten gebruik van deze relatief betrouwbare manier om berichten te versturen. Naar ruwe schatting zijn meer dan 100.000 duiven gebruikt, waarvan zo'n 95% de boodschap metterdaad heeft afgeleverd. Dit hoge succespercentage was het gevolg van twee eigenschappen van de postduif: enerzijds dat wonderlijke vermogen om altijd het thuishok terug te vinden (zelfs als dat verplaatst werd), anderzijds de hoge vliegsnelheid. Bij gemiddelde weersomstandigheden vliegt een duif makkelijk 80 kilometer per uur. Zelfs voor een scherpshutter viel het niet mee er een uit de lucht te halen. Sommige roofvogels hadden daar minder moeite mee. In de loop van de oorlog werden dan ook valken en haviken naar het front gebracht om duiven neer te halen. Een probleem was evenwel dat deze roofvogels geen onderscheid maakten tussen eigen en vijandelijke duiven.

Het relatief statische karakter van WO I maakte de inzet van postduiven overzichtelijk. Ze werden uit hun al of niet mobiele hok genomen en in mandjes tot in de voorste loopgraven gebracht. Ook op patrouillediensten nam men duiven mee, of op zee, in onderzeeboten en zelfs in tanks of vliegtuigen. Men deed een bericht, bijvoorbeeld over vijandelijke troepen of een noodkreet om hulp, in een kokertje aan de poot van de duif en liet deze los. De duif vloog terug naar zijn hok waar men kennisnam van de boodschap en, indien mogelijk, gepaste maatregelen trof.

De duiven deden hun klus vaak onder gevaarlijke omstandigheden: beschietingen, bombardementen. Juist onder die hectische oorlogsomstandigheden had je ze nodig omdat telefoon en telegraaf dan menigmaal onbruikbaar waren. Even een paar voorbeelden om een idee te geven van de schaal waarop duiven werden ingezet:

- Postduiven brachten in totaal 717 berichten over vanuit neergehaalde vliegtuigen.
- Bij de slag aan de Aisne-Marne (1914) werden door de Fransen 72 duiven ingezet, die in totaal 78 belangrijke berichten overbrachten.
- Gedurende het offensief van Meuse-Argonne in 1918 werden 442 duiven gebruikt; ze leverden 403 berichten af.
- Bij de belegering van fort Souville tijdens de Slag bij Verdun in 1916 kregen de benarde Fransen door een duif de melding dat de Duitsers zich in een bepaald ravijn concentreerden. Hierdoor konden de Fransen die stormloop in de kiem smoren. Een Engelse vliegenier van een neergestort watervliegtuig werd gered via twee tijdig losgelaten postduiven.

Hoe werden postduiven ingezet? Terug naar het front. Hoe ging het inzetten van postduiven nu precies in zijn werk? Hier volgen nog enkele bijzonderheden. De mandjes waarin de vogels naar de voorste linies werden vervoerd, werden veelal op de rug van de postduivenverzorgers bevestigd, wat weinig comfortabel was voor mens en dier. Om de krachten van de duiven te sparen heeft men korven gemaakt (voor het eerst in het Zwitserse leger) waarin de dieren afzonderlijk konden meereizen. Bij de Duitse cavalerie zijn de mandjes meestal vervangen door praktische zakken, zodat iemand op borst en rug een viertal duiven kon vervoeren. Soms werd een soort bakfiets gebruikt, zodat één man een groot aantal duiven snel kon overbrengen. Net als de manschappen stonden ook de duiven bloot aan het gevaar van verstikking tijdens gasaanvallen. Daartoe werden gaskastjes meegenomen. Als de mannen hun gasmaskers nodig hadden, werden de duiven in die kastjes gestopt ter bescherming. Zelfs voor spionagedoeleinden werden duiven ingezet. Al voor de oorlog hadden de Duitsers kleine fototoestellen ontwikkeld die bij de duiven tegen de borst werden bevestigd. Terwijl de duif vloog, was het via een vernuftig mechaniek mogelijk om op bepaalde hoogte op diverse plaatsen opnames te maken van het landschap. In enkele gevallen heeft men mandjes met duiven uit een luchtballon neergelaten. De mandjes hingen aan parachutes en sprongen na verloop van tijd automatisch open. Die duiven bezorgden bijvoorbeeld berichten over vijandelijke troepenbewegingen of van vijandelijke loopgraven.

Alle betrokken legers maakten gebruik van verplaatsbare hokken. Deze voorziening, voor het eerst toegepast door een Franse officier, maakte het gemakkelijker duiven in te zetten bij een bewegend front. Daardoor nam de bruikbaarheid van de duif flink toe. Aanvankelijk gebruikte men voor dit doel gewone, door paarden getrokken militaire wagens, als duivenhok ingericht. Later zag je aanhangers en vrachtauto's met een professionele hokinrichting. De verplaatsing van het hok stelt hoge eisen aan de duiven. Ze moeten de gelegenheid krijgen aan de nieuwe standplaats te wennen. De eerste dagen moeten ze in volières en dergelijke goed kunnen rondkijken. Vervolgens laat men ze een paar dagen 's avonds vlak voor de schemering los, en vanaf de vijfde dag kan dan een systematische training beginnen. Veel training, dat wil zeggen over kleine afstanden wegbrengen en dan steeds verder, is sowieso een voorwaarde voor succesvolle inzet van postduiven. Ook aan oorlogsomstandigheden kunnen duiven op die manier wennen.

Al voor de Eerste Wereldoorlog bestond er bij velen, ook militairen, ernstige twijfel aan het gebruik van duiven in de "moderne" oorlogsvoering met telefonie, draadloze telegrafie, zeppelins en vliegmachines. Die opvatting is afdoende gelogenstraft. Postduiven hebben voor alle strijdende partijen in de Eerste Wereldoorlog een belangrijke en soms cruciale bijdrage geleverd. Zelfs nog bij het begin van WOII was een van de eerste maatregelen van de Duitsers de opdracht om alle postduiven te doden. Het belang van de postduif voor communicatie- en spionagedoeleinden werd zelfs dan hoog ingeschat. Zelfs na die oorlog is nog geruime tijd gebruik gemaakt van postduiven als aanvullend verbindingsmiddel. De Oostenrijkse gendarmerie bijvoorbeeld nam tot 1974 altijd postduiven mee bij zoek- en reddingsacties in de Alpen. Dat was simpeler en effectiever dan radiotelefonie, die toentertijd kostbare apparatuur vergde die ook nog eens zes kilogram woog.